

Allahverdi Eminov

Müharibə və mərhəmət

(II məqalə)

Belo düşüncüm ki, həyatımızda çox nəsnələrin əsası mərhəmətlə (rəhmət) bağlıdır: həm keçmişimizdə, həm indimizdə. Bəs bu anlam nədən yaranıbdır? Cavabını belo deyirdim: - Kədərdən. Kədəri də müharibə gətiribdir.

İnsanlar ağılları kəsondən müharibələrə üzlaşmış, iştirakçı olmuş və görmüş ki, taun şöhrətləri, kendləri viranə qoymuş, yamyaşıl tarlaları şumlayıb ölüm taxılı ökmüşdür.

Uşaqlıq xatirələrimdə real müharibə yoxdur, ancaq oxuduqlarım və müharibə iştirakçılarınnın böyüklükli yaddaşında qalmışdır: adamlar zülmətlə ölmüş, evlərinə meşələrə qaçmış, günəş şəfəqlərindən süzülən qurumzəmil zolaqlar, səmada uçan toyayrələrdən yer üzünə spolenon bombalar. Və bir epizod: qorxudan vahimələnən qızcağazın anasının dizi üstə göz yaşını axıtması. Məşənin həmişəlik sakinləri quşlar isə nəmələrinə oxumaqda. Sohor açılır, hava nəmlişən və üşürəndi. Ana və balanın sifoti çökülmüşdü, belki bükülmüşdü. Qadının dərnağı gizləyirdi. Haraya kimsoni səsləmək istəyirdi, qışqırmırdı, sanki güncə qonaq etmək istəyirdi, nəməş qəzərləndən işiq süzülürdü. Ananı müdhiş tənha-lıq, möhkəm sıxıntı hissi qoynuna almışdı, vahimənin ağırlığı altında hıçınırdı.

Məşə toranlığı

və səriniyi quşları budaqlarından uçururdu. Ufqu qışqırmızı qan rəngində süzülüb uzlaşmışdı, göy üzünün alatoranı çəkilməkdə idi. Ananın qəlbinin göyünlüləri isə çəkilməmişdi. Bir sözlə, dəhşət və ölüm səltənəti uzaqlarda dolayırdı. Arxa cəbhədə adamları dəhşət bürüyür, göz yaşları təsəlli verirdi. Bir təsəlli də o idi, tanıdıqların insanları müharibədən qorxmurdular, qalib ümidləriylə yaşamağa idilər, idrak edirdilər ki, qaranlıq, barıt qoxusu, acılıq işığı məhv edə bilməz, günəş zülməti qovacaq, insan ruhu mərhəmətlidir, ədalətli müharibə rıya-karlığa qalib gələcəkdir. O xalqın (millətin) ürəyində, zəhniyyətində, əxlaqında rəhmətlik (mərhəmətlik) zətəndir, mütləq qalibə olacaqdır!

... O, hər şeyi başqalarından ona görə yaxşı görməyi bacarırdı ki, geniş biliyi yivələnməmişdi, əsgər yoldaşlarından fərqlənirdi. Əgər hər bir silahdaşı yalnız özü barədə fikirləşirdisə, əsgər yaşında ordunda xidmət edən cavan oğlan təkbaşına yoldaşlarını da düşünürdü: əgər bir əsgər ilk öncə özüni müdafiə edirdisə o, əsla qorunmaq üçün moqam axtarmırdı, ona görə ki, əvvəlcədən döyüşməyə özüni məhkum etmişdi.

O, siqaret çəkmək üçün balaca dikiçirdə oturdu ki, həm də ətrafı görə bilsin. Özüni kəndində hiss edirdi: Akuşa çayr - Kürün qolu sakit-sakit axır, çayın yamyaşıl səhili, onun üzərində uçan quşlar harayasa tələsir. Söyüdlük və tozağarınaya budaqları günəş işığını qarşısını tutur, kölgəlik yaradır. Aşağıda, hoyotlordan üzüm bağları görünürdü. Bu çayaşağı kəndlər elə bil bir rahatlıq, bolluq ifadə edir və bunun - rahatlığın, bolluğun özündən iftixar hissi duyulurdu.

Tarixən bir simvol olub: Qılıncl! Sonra bu məfhuma Bayraq olavə olunub və əforizm yaranıb: - Mən öz qılıncımı və bayrağımı sevirəm. Qılıncl müharibə - ölüm rəmzinə çevrildi. Korog'uların qolunda, bayraq isə sübh rəmzinə çevrildi, həyatı təmsil edirdi, insanları Vətəni - torpağını

qorumağa çağırır, işğalçılara göz dağı oldu. Mərhəmət naminə əsgərlərimiz istəmədi qılıncımız qanla yuyulsun. Bu rəhmlik əzəldən bizim atar damarlarımızda hərəkətdədir, neynəyək? Allah - Təala bizləri - azəri türklərini belo xasiyyətə qəlx etmişdir. O, ordu quruculuğunda fəal iştirak etməyə böyük üstünlük verir, gənc əsgərlərə tanış olur, fikirlərini onlarla bölüşürdü, ümid və arzularını sönməyə qoymurdu, hərbi intizamı ciddi yanaşırdı, orduda vahid rəhbərlik tərəfəndir. Muzdlu dostların əleyhinə çıxırdı: - Onları pul maraqlandırır torpaq yox, - deyirdi. - Bizim milli ordumuz formalaşmalıdır özümüzün döyüşçülərimizlə. Muzdlu əsgərlər dolıqanlı həyata vordış etmişlər. Zabitlər gənc çağırışları söyüşə tutmamalı, kobud rəflərə yol verməməlidir. - Bu fikirdə israrla dururdu: - Zabitlərdə mərhəmət hissi olmazsa əsgərləri qələbəyə ümid bəsləməkdə, ümid bağlamaqda çətinliklərə üzlaşar.

Müharibədə qələbəni

yalnız döyüşçü - əsgərlər, yaxud zabitlər qazandırmır, psixoloji hazırlıq və durum böyük mənəvi - ruhi təkəndir, bir sözlə, arxa cəbhədə idarə edən məmur qüvvələri insanlıq borcunu yerinə yetirsinlər, onlar qələbənin hansısa nöqtəsində gizlənməmiş mərhəmət hissini oyatınsınlar, dövlətin onlara olan etimadına vicdanla cavab versinlər. Əyinlərinə çox bahalı palat qeyinmiş belo vəzifəli məmurlar ucuz yollar seçməsinlər, onlar Dövlət başçısı qarşısında and içmişlər, qoşa əlləri sındırmə təzim etmişlər. Amma az sonra hər vədi unudular, ürəkbulandırmı vordışlərə alışdılar. Hər bir təbəqə öz yerini və mövqeyini anlamalıdır, hər kəs öz işinə cavabdehlik daşmalıdır. Xalq isə qələbə gözləyir, halbuki, tamahkar, korruptioner, yerli bəz təbəqə liderlərinin hərəkəti xalqın məğlubiyətdir. Buna qəti yol verilməməlidir, onların niyyətini yubanmadan punda döndərmək vacibdir, bunlara "dədəboyu" güzəştə gedəndə harnlaşsınlar, mərhəmətsizləşsələr, rəhmətsizləşsələr...

Müharibə illərində xalqın hissləri tarıma çəkilir, şaha qalxır: tərtibi almış camaatın oğlanları düşmənlə pəncələşir, tərtibi görməmiş oğlanları erməni qızına evləndir, qanını qarışdırır. Ondən törəyən oğlu heç bir halda dəyirəsinə güllə atmaz! Müharibə insan əxlaqının "məhəz dəsi"dir, sınaqdan çəxmiş faktıdır, heç bir vətəndaş varlanmaq haqqında düşünmür, torpağın salamatlığı bərədə fikirləşir, haram yolla qəzənc, mənimləmə ehtirası əsas təhrəkədi stimül kimi təzahür etmir, əxlağı şüurda, praktik davranışda sərvətə meyli, var - dövlət qazanmaq özünə yer tapmır. Bu faktı elm də sübuta yetirmiş, dünya bədii ədəbiyyatında əksini tapmışdır.

Görünür gec-tez ifasını tapan onlarla, yüzlölə vəzifə həddini aşan, övladlarını müharibədən (vərgüləməşəm yazılarında) yayındıran (rəsmi sərəncamların, üstünlüklərin və şəxsi nüfuzların vasitəsilə) cinovniklər üçün Vətən anlayışı öteri hissirdi. "Cəbhə hər halda boş deyil" pıçılısına üstünlük verir: bu hiss varlanmaq ehtirasının qarşısında sifra bərabər deyilməzi!

Şəxsiyyət onlar üçün elə də əhəmiyyət daşımır, ciddi təbliğati, yazınları nəsəhtçilik hesab edirlər, bələ də xurafat! Heçifilənmə ki, hələ də zahiri görümlə, "özünü çəkməyə", filankosin qəhumluğu çatan adama hələ də vəzifə stollarını boşaldır-

lar, soruşmurlar Qarabağ savaşına oğlanlarından yola salmışamı? Müharibədə səhəd verməmiş valideynə yardımçı olmusamı? Dəmin altında qalmış dul, yaşlı anaya yoluxmuşamı? Fransız filosofu Ş.Monteskye yazmışdır ki, insanlara onların zahiri istedadlarına və ləyaqətlərinə görə yox, onların həqiqi keyfiyyətlərinə görə hörmət etmək lazımdır.

Mənim üçün bu, şəxsi ləyaqətdir!

Qəfil, obyektiv əsas olmayan

çağdas bir sirsilə varlı biznesmenlər, əlləri ovucunda səxlan məmurlar açıq-aşkar, həya etmədən "aylənçəli əxlaq" üstün tuturlar, iki ehtiras tipinə: şəhvaniliyə və təkəbbürlüyə əşnalalmışlar, əzərlərində qeyri-əqal "kefçilik" tipini formalaşdırmışlar, kirdarlarını tirmiş atalar "əstəfəti" övladlarına ötürmüşlər. Mərhəmətdən uzaq tərtibi alan "dünənki uşaqlar" ən qiymətli məşinlərə oturlar, qəza tərədir, restorantlarda şulug salırlar. Bunların arasında general, deputat, nazir övladları da yer almışlar. Mən bu cür gəncləri əxlaq məsuliyyətsizlikdə suçlandırıram, faciə ondadır ki, bu "uşaqlar" vəzifəyə nail olmağa sayılırlar, hətta idarəetmə məşininin yuxarı pillələrində əzərləri görürlər.

Ölkəsinin müharibəyə cəlb olunması hər bir vətəndaşın davranışı - əxlaqı sosial - mənəvi sərvətlər və münasibətlər ələmində bələdliyin xüsusi üstü kimi həssas ələmə çevrilir, hər bir insan "arxa da bir cəbhədə" hökmü ilə öz həyat fəaliyyətini bu cəbhənin hərbə, əşayışə xidmətinə yonəltsin. Mənavi normalara əməl etmək, konkret vəziyyətdə yaxşı əməllərin təbiiyyətinə şüurlu münasibət oxlağının ümumi şüri olsun, bir amacla: gözü sərvət yığımında, mənimləmədə qalmasın. Tamahkarlığı və talançılığı əzəlinə layiq bilənələr də həç vəzifəyə can atır, min bir vəsi-tələri axtarın tapırlar, saxulcan qurdu torpağın altında dişisin oxu-sunu necə ki hiss edir. Qəribəsi ondadır ki bu kimi murdarlarındiləndən: "Mən özüm üçün yox, xalqım üçün yaşayırım" - qışqırır ucadan. Belo zətlərin sədəcə həya - abır varsa etiraf əlesinlər ki, mənsəb, vəzifə dal-sınca çağmaq cəmiyyətdə, öz dövlətinə xidmət göstərmək deyil, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadəyə cəhbədir, şərfətsizlikdir.

Belo xistilətlər günbəgün o də-rəcədə artırlar, himayə olunurlar ki, "min insanın içində bir xeyrixah tapmaq" intizarı ilə qarşılaşsın. Bu gün bu fikir təvəcəb doğurur da! Görəsən, belo tiplilər müdirliklərin arasında əzərlərini kişi hesab etmək arzusunda olurlarmı? Sualı bilərəkdən yumsaq səsləndirdim, bələrlərin vicdan yoluna gətməklərim ümidini onların valideynlərinin məsuliyyətinə bağladım, onları, uşaqlarını ləyaqətə hörmət ruhunda böyütmək əzəlinə qatlaşmağa çağırırdım. Görəsən, səsimi eşidirlərm? Valideynin və müəllimin büyd - nəsəhtli həvaya sövrulər-sə, əməldən uzaqlaşsıra yəqin tərtibi üsulları düzgün seçilməmiş... Amma bu israrına şübhəyə yanaşmır: deməli, talançı, gədiçici, xalqın, dövlətin sərvətini çibidmətinə yığan nakasın ya zətinədədir, ya da onu "xalqın başında otuzdaran" məmurun də vəzifəsini xoyanotındır. Bu adamlarla ehtiyatlı olmaqla da unudulmamalıdır: bələsindən Vətən xaini əmələ gəlir...